

TRANSFORMÁCIA DOPLNKOVÉHO DÔCHODKOVÉHO POISTENIA NA SLOVENSKU NA DOPLNKOVÉ DÔCHODKOVÉ SPORENIE

doc. RNDr. Vladimír Penjak, CSc.
TECHNICKÁ UNIVERZITA V KOŠICIACH
Ekonomická fakulta
Němcovej 32, 040 01 KOŠICE
Email: Vladimir.Penjak@tuke.sk

Ing. Ludmila Pavliková
TECHNICKÁ UNIVERZITA V KOŠICIACH
Ekonomická fakulta
Němcovej 32, 040 01 KOŠICE
E-mail: Ludmila.Pavlikova@tuke.sk

ABSTRACT

Tento príspevok je venovaný transformácii dôchodkového systému na Slovensku, s osobitným zreteľom na transformáciu jeho tzv. tretieho piliera z doplnkového dôchodkového poistenia na doplnkové dôchodkové sporenie.

KEY WORDS

Doplnkové dôchodkové poistenie, doplnkové dôchodkové sporenie, zmeny.

1. Úvod

Slovensko, rovnako ako prakticky celý vyspelý svet, čelí starnutiu populácie, globalizácii ekonomiky, vysokej nezamestnanosti a nutnosti reformovať svoj systém dôchodkového zabezpečenia. Hroziace nižšie dôchodky zo štátneho, priebežného dôchodkového systému, vyššie dôchodkové odvody či potreby zvyšovať vek odchodu do dôchodku si vyžiadali zmeny.

Tretí pilier dôchodkov predstavuje dobrovoľné možnosti dodatočného zaistenia, ktoré Vám umožnia udržať si relatívne vysokú životnú úroveň aj na dôchodku. Ide najmä o doplnkové dôchodkové sporenie, rôzne formy životného poistenia, investovanie do podielových fondov atď.

Prvé inštitúcie, vytvorené špecificky na doplnkové šetrenie, boli na Slovensku doplnkové dôchodkové poisťovne. Štát ich založil tak trochu podľa vzoru Sociálnej poisťovne, dokonca aj ich vedenie má podobu tripartity. Veľmi špecifická právna forma však neskôr spôsobila problémy pri hľadaní strategických partnerov,

ktorých si už okrem DDP Stabilita našli všetky ostatné DDP.

Aj preto vláda a Národná rada Slovenskej republiky prijala zákon NR SR č. 650/2004 o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorým spustila transformáciu Doplnkových dôchodkových poisťovní na akciové spoločnosti, ktoré budú mať v názve označenie doplnková dôchodková spoločnosť. Tie budú vyzeráť podobne ako doplnkové správcovské spoločnosti v druhom pilieri – teda budú spravovať fondy doplnkového dôchodkového sporenia – účasť v nich však bude dobrovoľná.

2. Transformácia DDP na DDS

Cieľmi transformácie III. piliera je, okrem iného, jednoznačne vymedziť majetkové vzťahy v doplnkovej dôchodkovej poisťovni a zlepšiť nedostatočnú ochranu poistencov pri nakladaní s majetkom a vstupovaní doplnkovej dôchodkovej poisťovne do záväzkových vzťahov. Kľúčovým opatrením je jednoznačné oddelenie vkladov poistencov od majetku poisťovní, ktoré tieto vklady spravujú. Podľa právnej formy sú doplnkové dôchodkové spoločnosti klasické akciové spoločnosti.

Členstvo v predstavenstve a dozornej rade DDS je podmienené splnením prísnych kritérií bezúhonnosti, dôveryhodnosti a odbornosti.

Ďalším dôležitým opatrením je zriadenie nezávislého dohľadu, ktorý nahrádza nedostatočný dohľad rezortov práce a financií. Nezávislý dohľad by mal vykonávať Úrad pre finančný trh, ktorý sa od 1. januára 2006 zlučuje s Národnou bankou Slovenska.

V systéme doplnkového dôchodkového sporenia sa zachováva povinnosť platenia príspevkov na doplnkové dôchodkové sporenie zamestnávateľom za zamestnancov, ktorí vykonávajú práce zaradené na základe rozhodnutia príslušného orgánu na ochranu zdravia do kategórie 3 alebo 4 najmenej vo výške 2 % z vymeriavacieho základu zamestnanca, táto povinnosť je však podmienená uzatvorením účastníckej zmluvy. Zákon ustanovuje povinnosť zamestnanca, ktorý vykonáva práce zaradené na základe rozhodnutia príslušného orgánu na ochranu zdravia do kategórie 3 alebo 4, uzatvoriť účastnícku zmluvu s doplnkovou dôchodkovou spoločnosťou.

Zákon sprísňuje podmienky na vyplácanie doplnkového starobného dôchodku. Zvyšuje sa minimálny vek potrebný na vyplácanie doplnkového starobného dôchodku z 50 na 55 rokov a predlžuje sa obdobie doplnkového dôchodkového sporenia, ktoré nesmie byť kratšie ako 10 rokov, s cieľom podporiť dlhodobý charakter doplnkového dôchodkového sporenia (minimálny potrebný čas platenia príspevkov na doplnkové dôchodkové poistenie, ktorý bol určený v dávkovom pláne, nesmie byť podľa zákona č. 123/1996 Z. z. určený dlhšie ako 5 rokov). Popri poberaní doplnkového starobného dôchodku sa umožňuje vyplatenie určitej časti zostatku osobného účtu v hotovosti po splnení podmienok na jeho vyplatenie. Tento zákon zrušil vyplácanie doplnkového invalidného dôchodku a pozostalostného dôchodku. V zákone boli upravené aj podmienky pre výplatu výsluhového dôchodku, jednorazového vyrovnania a odstupného. Zmenila sa aj výška základu, ktorý je predmetom dedičstva.

Príspevky na doplnkové dôchodkové sporenie, resp. príspevky na účelové sporenie, znižujú základ dane daňovníka, ktorý je účastníkom vo vyššie uvedených dôchodkových schémach, a to najviac vo výške 12 000 Sk ročne. Súčasne príspevky na doplnkové dôchodkové sporenie (nie na účelové sporenie), ktoré platí zamestnávateľ za svojho zamestnanca, sú daňovým výdavkom zamestnávateľa.

Od 1. januára 2005 sú súčasťou dobrovoľných dôchodkových schém, ktoré sú štátom daňovo podporované, nielen doplnkové dôchodkové poisťovne, ale aj iné finančné inštitúcie – banky, životné poisťovne, správcovské spoločnosti a obchodníci s cennými papiermi (účelové sporenie). Do konca roku 2004 bol daňovo zvýhodnený len systém doplnkového dôchodkového poistenia.

Ešte vlni ministerstvo financií odmietalo akýkoľvek druh daňovej úľavy, ministerstvo práce však nakoniec vyhralo. Keďže úľava je stanovená v zákone ako pevná suma, dá sa predpokladať, že postupom času dôjde k jej úprave smerom hore, prípadne k nadviazaniu na priemernú mzdu.

Doplnkové dôchodkové spoločnosti sú v investovaní obmedzené prísnyimi pravidlami, určenými Zákonom č. 650/2004 Z. z. o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 747/2004 Z. z. Prílohou účastníckej zmluvy je informačný prospekt, ktorý obsahuje informácie o tom, do akého majetku je povolené investovať majetok v doplnkovom dôchodkovom fonde. Pravidlá investovania sú nasledujúce:

- Doplnková dôchodková spoločnosť je konzervatívny investor,
- Majetok doplnkového dôchodkového fondu môže byť investovaný len podľa zamerania a cieľov investičnej stratégie, ktoré sú súčasťou jeho štatútu a ktorý schvaľuje Národná banka Slovenska,
- Investičné riziko doplnkového dôchodkového fondu je minimalizované zákonom definovanými limitmi a obmedzeniami pre jednotlivé druhy investícií,
- Doplnková dôchodková spoločnosť nesmie z majetku fondu poskytovať úvery a pôžičky a nesmie ním ručiť za záväzky tretích osôb.

Doplnková dôchodková spoločnosť vytvára a spravuje doplnkové dôchodkové fondy:

- najmenej jeden príspevkový doplnkový dôchodkový fond,
- jeden výplatný doplnkový dôchodkový fond.

Majetok v príspevkovom fonde tvoria príspevky a penále, majetok nadobudnutý z týchto príspevkov a penále ich investovaním, výnosy z majetku nadobudnutého z príspevkov a penále a majetok nadobudnutý z výnosov z majetku nadobudnutého z príspevkov a penále.

Majetok vo výplatnom fonde tvorí majetok zodpovedajúci hodnote zostatkov na osobných účtoch účastníkov ku dňu požiadania o vyplácanie dočasného doplnkového starobného alebo výsluhového dôchodku prevedených do tohto fondu a výnos z jeho investovania.

Každý doplnkový dôchodkový fond musí mať svoj štatút. Čistá hodnota majetku v doplnkovom dôchodkovom fonde je rozdiel medzi hodnotou majetku v doplnkovom dôchodkovom fonde a jeho záväzkami. Túto hodnotu je doplnková dôchodková spoločnosť povinná vypočítat každý pracovný deň a oznámiť ju úradu a depozitárovi.

Ochrana prostriedkov účastníkov doplnkového dôchodkového sporenia:

- Doplnkové dôchodkové sporenie je regulované osobitným zákonom,
- Doplnková dôchodková spoločnosť musí získať licenciu Národnej banky Slovenska,
- Doplnková dôchodková spoločnosť nesmie vykonávať žiadnu inú činnosť,
- Majetok v doplnkových dôchodkových fondoch je prísne oddelený od majetku doplnkovej dôchodkovej spoločnosti,
- V prípade smrti účastníka doplnkového dôchodkového sporenia alebo poberateľa doplnkového dôchodku je hodnota zostatku na osobnom účte predmetom dedenia,
- Na činnosť a hospodárenie doplnkovej dôchodkovej spoločnosti dohliada Národná banka Slovenska, depozitár, audítor a útvar vnútornej kontroly.

Architektúra nového dôchodkového systému

Komponent	I. (povinný)	II. (povinný)	III. (dobrovoľný)
Spôsob financovania	priebežne	Kapitalizácia	kapitalizácia
Správa	verejná (Sociálna poisťovňa)	Súkromná (dôchodkové správcovské spoločnosti)	súkromná (doplnkové dôchodkové spoločnosti)
Nástroj	prerozdeľovanie - distribúcia	akumulácia úspor	akumulácia úspor
Výška dôchodku	výška dôchodku závislá od doby poistenia, výšky vymeriavacieho základu	výška dôchodku závislá od sumy nasporenej na osobnom dôchodkovom účte	v závislosti od naakumulovaných úspor
Forma dôchodku	dôchodok určený zákonom stanoveným vzorcom	anuita, resp. anuita a programový výber	formy poberania dôchodku, individuálna voľba

Doplnková dôchodková spoločnosť je povinná písomne informovať účastníka najmenej raz ročne bezplatne o výške odplát a o výške nákladov a poplatkov.

Doplnková dôchodková spoločnosť má nárok na:

- Odplatu za správu doplnkového dôchodkového fondu,
- Odplatu za prestup účastníka do inej Doplnkovej dôchodkovej spoločnosti,
- Odplatu za odstúpenie.

Poplatky spojené s doplnkovým dôchodkovým sporením sa týkajú správy aj zmien v sporení. Odstúpenie od sporenia a následný výber peňazí môže spoločnosť spoplatniť až do výšky 20 % z objemu prostriedkov. Prestup medzi jednotlivými spoločnosťami je možný, ale po úhrade najviac 5 % v období do troch rokov a 1 % po tomto období z objemu prostriedkov na účte účastníka. Správcovský poplatok za vedenie a správu účtu nesmie byť podľa zákona vyšší ako 3 % ročne priemernej čistej hodnoty majetku fondu. Poplatky za nákup a predaj cenných papierov vo fonde sa uhrádzajú z majetku fondu.

3. Záver

Nový, kombinovaný dôchodkový systém, predstavuje zavŕšenie dlhodobého reformného snaženia slovenských politických elít. Napriek tomu však stále existuje priestor, ktorý bude v stredno- a dlhodobom horizonte možné využiť pre ďalšie parciálne zmeny, ktoré prispejú k zlepšeniu finančnej stability celého systému (ďalšie postupné predlžovanie dôchodkového veku zodpovedajúce kontinuálnemu zvyšovaniu strednej dĺžky života, úprava spôsobu valorizácie dôchodkových dávok a pod.)

Literatúra:

- [1] Zákon č. 650/2004 o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
[2] časopis Investor – október 2005

Príspevok vypracovaný v rámci projektu VEGA 1/3825/06 – "Ekonomické, finančné a sociálne aspekty dôchodkovej reformy v období integrácie SR do Európskej únie". Príspevok vznikol ako súčasť vedeckej činnosti v rámci dizertačnej práce.